

HAL
open science

Upotreba i mesto "franglais" u francuskoj vojnoj terminologiji

Aleksandar Stefanovic

► **To cite this version:**

Aleksandar Stefanovic. Upotreba i mesto "franglais" u francuskoj vojnoj terminologiji. Les rencontres philologiques de Sarajevo, Société philologique bosniaque – Université de Sarajevo, Sep 2016, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. pp.81-98. hal-03996296

HAL Id: hal-03996296

<https://hal.sorbonne-universite.fr/hal-03996296>

Submitted on 19 Feb 2023

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Upotreba i mesto „franglais” u francuskoj vojnoj terminologiji

Aleksandar D. Stefanović

Université Paris-Sorbonne

aleksandar.stefanovic@paris-sorbonne.fr

Upotreba i mesto „franglais” u francuskoj vojnoj terminologiji

KLJUČNE REČI: *franglais, anglofrancuski, vojna terminologija, vojna kultura, vojni identitet*

U radu analiziramo upotrebu tzv. „franglais”, odnosno upotrebu „anglofrancuskog” u francuskom vojnom registru, koja je postala sveprisutnija. Primećujemo da je ta jezička situacija naročito lako uočljiva kod oficira, kod kojih je korišćenje anglicizama postalo sasvim prirodna pojava. Engleski je do te mere zastupljen da se s lakaćom upotrebljava i na onim mestima na kojima bi bilo bolje upotrebiti postojeće francuske termine i izraze. Lingvisti u čijem istraživačkom fokusu se nalazi vojna terminologija, prisustvo anglicizama posmatraju uglavnom kao negativnu pojavu, koja osiromašuje vojni jezik i ima za posledicu zanemarivanje francuskih vojnih termina. Zbog toga se pojedini lingvisti ne ustručavaju da govore o engleskom „jezičkom zagađenju”.

1. Uvod

Upotreba američkih reči, izraza i termina u francuskom jeziku veoma je rasprostranjena pojava, te se počinje tretirati kao ozbiljan problem. Koliko je ova situacija postala zabrinjavajuća vidljivo je već i na osnovu komentara Nikole Sarkozyja, bivšeg predsednika Republike Francuske, u kome on veoma eksplicitno skreće pažnju na problem o kome je reč, videvši ga kao potencijalnu opasnost za identitet Francuske. Predsednik Republike Francuske, u govoru održanom prilikom svečanog otvaranja *francuske kuće frankofonije* u Parizu 18. marta 2011, podrazumevajući situaciju sa američkom kulturom i jezikom, izjavio je pred slušaocima, koje su činile uvažene francuske i međunarodne ličnosti, da: „Svet, danas, ne treba da posustane pred samo jednom kulturom, jednim jezikom, jednim identitetom”. Na taj način Nikola Sarkozy, tada vrhovni komandant Oružanih snaga, pozvao je na neku vrstu pružanja otpora američkoj kulturnoj supersili, odnosno „engleskom svuda i svagda” i ukazao na potrebu Francuske da na jedan osoben način napravi korak ka odbrani svog identiteta. Ipak, izgleda da predsednikovo zapažanje nije imalo velikog odjeka među vojnim licima, za šta je primer govor jednog višeg francuskog oficira, koji je početkom 2011. godine, obraćajući se najnovijim polaznicima prestižne Ratne škole¹, najpre upotrebio veliki broj engleskih izraza, da bi poentirao sa tvrdnjom kako francuske vojne snage mogu bez ikakvih sumnji osvojiti nagradu *engleskog otirača*².

Ukoliko uzmemo u obzir ove izjave koje mogu delovati protivrečno, legitimno je da se zapitamo o statusu francuskog jezika u vojnim ustanovama, a naročito u kopnenoj vojsci. Naime, važno je imati u vidu šta pokazuju frekventnost i konstantno povećanje upotrebe engleskih vojnih pozajmljenica u francuskom jeziku. Odnosno, prilikom pažljive analize različitih javnih govora i obraćanja vojnih lica dolazi se do zaključka da se upotreba engleskih pozajmljenica i izraza konstantno povećava u francuskom vojnom govoru. Ta situacija nam pokazuje da je reč o jednom osobenom problemu, koji, kako ćemo nastojati da pokažemo, nije samo u slučaju francuskih oficira, nego je reč o jednoj globalnoj pojavi, a koju ćemo analizirati na primeru francuske vojne terminologije. To pitanje može izgledati ikonoklastično ali je itekako relevantno kako na kulturnom tako i na političkom planu i ima posledice na

¹ École de guerre. Škola u koju se ulazi preko vrlo zahtevnog konkursa i koja je neophodna za unapređenje u pukovnički čin.

² Ovu „nagradu” osnovale su četiri asocijacije koje se bore za odbranu i promovisanje francuskog jezika. „Nagrada građanskog poniženja” dodeljuje se jednom godišnje ustanovi ili osobi koja bi se naročito istakla svojom „pokorenošću” i „poslušnošću” da „promoviše dominaciju englesko-američkog jezika (...) na štetu francuskog jezika”.

razvoj kao i na identitet francuskih vojnih snaga. Zbog toga se sasvim opravdano postavlja pitanje da li je u interesu francuske vojske da govori nekom vrstom jezičke mešavine nazvane *franglais*³? Uz to pitanje vezuje se još jedno, možda, i važnije, a reč je o vidljivim i na prvi pogled manje vidljivim posledicama koje ostavlja *franglais*. Odnosno, koliku i kakvu štetu masovna upotreba engleskih reči i izraza ostavlja na strateškom, političkom i simboličnom polju? Kao i koje su još posledice te brze i vidljive anglicizacije vojnog jezika na taktičkom i doktrinalnom planu?

Izgleda da česta, odnosno, preterana upotreba engleskog jezika kao i preveliko poštovanje prema američkoj vojnoj kulturi, što poprilično redovno pokazuju francuska vojna lica, dokazuju određeni stepen zavidne fascinacije prema američkoj vojnoj supersili kao i unutrašnju svest o njihovoj sopstvenoj vojnoj, doktrinalnoj i strateškoj podređenosti.

2. Upotreba vojnog *franglais* vidno napređuje

Širenju upotrebe *franglais* veoma doprinosi i situacija u kojoj je engleski zapravo jezik diplomatije, odnosno opšte prihvaćen jezik na kom komuniciraju različiti narodi i različite nacije. Zbog statusa koji uživa engleski jezik, on je podrazumevan kao zvanični jezik u multinacionalnim operacijama koje u savezništvu organizuje francuska vojna sila. Učesnici takvih operacija postaju podložniji uticaju engleskog jezika i samim tim počinju učestalije da se koriste fenomenom koji smo imenovali kao *franglais* u profesionalnom govoru/žargonu.

Još jedna situacija koja doprinosi negativnim posledicama na francuski jezik kod vojnih govornika je i ta što u pojedinim okolnostima Francuzi međusobno ne govore isključivo francuski jezik, što je naročito slučaj prilikom vojnih operacija u inostranstvu. U takve situacije spada i ona u kojoj je francuska brigada u Avganistanu poznatija pod engleskim nazivom *Task Force* (Operativna skupina) *La Fayette* sva naređenja podređenim

³ *Franglais* potiče od reči *français* (francuski) i *anglais* (engleski) i zapravo predstavlja miks/preplitanje ovih dvaju jezika. Taj tip preplitanja postoji naravno i kod drugih jezika: *denglish* za nemački, *spanGLISH* za španski. Prčić (2005: 57; 2011: 144) tako govori o masovnoj pojavi *anglosrpskog* u Srbiji kao posledici jedne globalne supkulture koju naziva *anglocoolturom* i koja prouzrokuje dva zanimljiva fenomena u srpskom: *jezičku anglomaniju* i *angloholizam* (Prčić 2011). Objašnjava (2005: 7) da je *anglosrpski* „(...) nasumična i proizvoljna mešavina, čija je glasovna struktura srpska, čiji su oblici uglavnom srpski, čije su reči često nepotrebno pozajmljene iz engleskog i najčešće loše prilagođene sistemu srpskog jezika, tako da se koriste bez ustaljenih pravopisnih, gramatičkih ili izgovornih oblika, a ponekad i bez ustaljenog značenja”; Prčić (2011: 57-58) dodaje takođe da je *anglosrpski* „Hibridni jezik (...) vrsta srpskog jezika koji (sve više) odstupa od svojih normi i (sve više) biva upotrebljavan prema normama engleskog jezika – 'zahvaljujući', u prvom redu, površinskim prevodiocima”.

nivoima, takozvanim *Battle Groups*⁴, slala na engleskom jeziku⁵, iako je reč o francuskim vojnicima. U tom kontekstu možemo se vrlo jednostavno upitati da li su francuski vrhovni komandanti i načelnici tokom operacija u Avganistanu⁶ bili svesni važnosti semantičke preciznosti na taktičkom planu, koja neminovno izostaje zbog amerikanizacije jezika i zbog naređena pisanim na engleskom jeziku⁷. Međutim, važno je notirati da je do tog jezičkog jaza dolazilo samo do nivoa *GTIA*-a (v. fn. br.4), pošto su te grupacije svoja naredjenja međusobno pisale na francuskom jeziku.

Zbog toga što je engleski jezik zvanični jezik međunarodnih, savezničkih operacija, francuska vojna lica sa određenim zanosom pričaju „jezikom koji je međunarodni i koji se upotrebljava u operacijama”, odnosno pokazuju potrebu da govore engleskim jezikom i van takvih operacija. Takva potreba nalazi se i u osnovi fenomena imenovanog kao *franglais* (*frangliš/anglofrancuski*). Međutim, nepopravljiva šteta francuskom jeziku nanosi se time što upotreba engleskog jezika postaje manir, pa ga vojnici i vojna lica upotrebljavaju i na mestima na kojima bi i francuski bio dovoljan pa čak i bolje odgovarao, zbog preciznosti prilikom prenosa informacije. Ipak, najopasnije za francuski jezik je to što vojnici i vojna lica počinju smatrati da je, zapravo, vojno-ispravno služiti se anglicizmima⁸, anglo-američkim akronimima ili skraćenicama u svim kontekstima ili govorima. Tako će se svakodnevno čuti u govoru francuskih oficira formulacije kao što su npr.:

„un *drill ASAP*⁹ (treniranje što je pre moguće), un meilleur *maning* (bolja podela uloga), d'excellents *inputs* (odlični unosi), un *warm up* primordial (odlučujuće zagrevanje), le *CAX*¹⁰

⁴ Engleski prevod za francuski naziv *Groupement tactique interarmes* (intervidovska taktička borbena grupacija) koji se inače u vojnom žargonu češće koristi pod skraćenicom *GTIA*. Važno je takođe napomenuti da je američki prevod za *GTIA*: *battalion task force*; *battalion* se ponekad izostavlja što može da prouzrokuje zabunu sa engleskim nazivom *Task Force* (Operativna skupina). O tome takođe v. fn. br. 22.

⁵ Istni za volju, brigada *La Fayette*, tada je bila pod komandom američke divizije, v. fn. br. 6.

⁶ Francuske jedinice su učestvovala u ratu u Avganistanu od kraja 2001. godine u dvema različitim međunarodnim operacijama: *International Security Assistance Force* (Međunarodne snage za podršku sigurnosti) pod NATO komandom i *Enduring freedom* (Trajna sloboda) pod američkom komandom. Francuske snage su se povukle krajem 2012.

⁷ Dosta primedbi i žaljenja se naime moglo čuti od strane francuskih oficira prilikom povratka sa misija (uglavnom šestomesečnih) u Avganistanu zbog gubitka semantičke preciznosti koja je jedinstvena za francuski jezik.

⁸ Filipović (1990: 16-17) daje sledeću definiciju anglicizama: „Engleska riječ preuzeta iz engleskog jezika kao strana riječ koja se, da bi se mogla integrirati u sustav jezika primaoca i tako postati posuđenica, u toku transfera mora adaptirati prema sustavu jezika primaoca. (...) Anglicizam je svaka riječ preuzeta iz engleskog jezika koja označava neki predmet, ideju ili pojam kao sastavne dijelove engleske civilizacije; ona ne mora biti engleskog porijekla, ali mora biti adaptirana prema sustavu engleskog jezika i integrirana u engleski vokabular”. Podrazumeva se da proces ulaska anglicizama u analitičke jezike, kao što su srpski, hrvatski ili bosanski, nije istovetan kao u sintetičkom jeziku kao što je francuski (adaptacija je druge vrste i sporija u jezicima koji ne poseduju deklinaciju).

⁹ Engleski akronim za *As Soon As Possible*.

¹⁰ Engleski akronim za *Computer Assisted eXercise*.

est dans toutes les écoles militaires (vežbe uz kompjutersku pratnju su u svim vojnim školama) itd.”

Kako smo već na to ukazali, Avganistan predstavlja bogat izvor anglicizama i anglosaksonskih akronima koji su preplavili francuski vojni govor. Primer takvog govora mogao bi biti i sledeći izmšljeni pasus u kome se namerno preteruje sa upotrebom anglicizama, ali ta hiperbolična slika nije sasvim irealna:

„Nous avons le *lead* de l'opération ; contre la menace *IED*¹¹ les Brits¹² nous mettent à disposition des *EOD*¹³ et une *WIT*¹⁴ ; nous aurons aussi, *of course*, l'appui du *JFAC*¹⁵, d'une *CAS*¹⁶ et, encore mieux, du *CCA*¹⁷ de nos *choppers* Tigres *on call* ; toutefois avec tout ça nous risquons les *TIC*¹⁸ avec les *AAF*¹⁹, et par conséquent des *KIA*²⁰ et des *WIA*²¹.” (Komandujemo operacijom; da bismo uklonili opasnost od improvizovanih eksplozivnih naprava, Englezi nam stavljaju na raspolaganje ekipe za uklanjanje eksplozivnih naprava kao i obaveštajnu ekipu za naoružanje; naravno, imaćemo takođe potporu interrodovskog vazduhoplovnog čelnog kontrolora, blisku vazduhoplovnju potporu i, još bolje, blisku borbenu potporu koju će nam na zahtev pružati naši helikopteri Tigres; ipak, uprkos svemu tome, rizikujemo napad od strane anti-avganistanskih snaga, i prema tome, ubijene i ranjene u borbi).

Kao što se vidi iz prevoda, upotreba engleskog ne doprinosi preciznosti u vojnoj komunikaciji, odnosno ne doprinosi niti na taktičkom planu niti na bilo kom drugom.

3. „Okrnji” francuski jezik u konkurenciji s engleskim

Osnovni problem u uključivanju engleskih reči i izraza u francuski, ali i bilo koji drugi strani jezik (v. fn. br. 3), jeste zapravo u tome što se reči novog jezika ne objašnjavaju, niti se u tekstovima daje prevod novouključenih elemenata. To je zato što se podrazumeva da je značenje upotrebljenih izraza i/ili termina svima poznato, te se ne dovodi u pitanje ni to da li ih pravilno i sa tačnim značenjem upotrebljavaju pošiljaoci, ali ni to da li primaoci poruke pravilno razumeju poslatu informaciju. Tako se najčešće engleski/američki vojni akronimi i

¹¹ Engleska skraćenica za *Improvised Explosive Device*.

¹² Francuska skraćenica za *Britanniques* (Britonci).

¹³ Engleska skraćenica za *Explosive Ordnance Disposal*.

¹⁴ Engleski akronim za *Weapons Intelligence Team*.

¹⁵ Engleski akronim za *Joint Force Air Component*.

¹⁶ Engleska skraćenica za *Close Air Support*.

¹⁷ Engleska skraćenica za *Close Combat Attack*.

¹⁸ Engleska skraćenica za *Troops In Contact*.

¹⁹ Engleska skraćenica za *Anti-Afghanistan Forces*.

²⁰ Engleska skraćenica za *Killed In Action*.

²¹ Engleska skraćenica za *Wounded In Action*.

skraćenice ne eksplicitiraju a kamoli prevode pošto se podrazumeva da svako dobro razume engleski jezik i akronime²²; to da engleski jezik dobro razumeju vojnici i oficiri potiče odatle što se smatra da je veliki broj njih učestvovao u misijama u Avganistanu. Avganistan je naime postao među francuskim vojnim licima veoma važno odredište, na kome je bilo neophodno boraviti ukoliko (naročito) oficiri žele da njihova reč dobije odjeka u vojnom svetu, odnosno ukoliko žele da napreduju u karijeri. Zbog toga Avganistan ima status onog mesta na kome je bilo neophodno biti, a to je nimalo slučajno dobilo i svoj *franglais* izraz – *the place to be today*.

Sasvim u duhu okolnosti u kojima engleski odnosi primat nad francuskim, odnosno, domorodačkim, jezikom, francuske operacije u Avganistanu dobijaju nazive na engleskom jeziku, kao npr. *Blacksmith's Hammer* a za francuske GTIA (v. fn. br. 4) su uobičajeni nazivi poput: *Task force Korrigan*, *Battle Group Raptor*, *Task force Black Rock* ili *Battle Group Tiger*²³. Logična posledica takvih odluka francuske vojne hijerarhije je slabija vidljivost i slabiji odjek francuskih snaga u multinacionalnim operacijama ali i svesno nestajanje kao i postepeno povlačenje francuskog jezika. Analizirajući ovu pojavu, poznati francuski lingvista Klod Ažež (2006: 101-102) zaključio je da je ona i te kako preteća po francuski jezik, te osuđuje „odustajanje” i „podčinjenost navodnom realizmu” francuskih elita.

Interoperabilnost je, zapravo, veoma često izgovor za odustajanja svih vrsta pa i lingvističkih (napuštanje francuskih reči i izraza i usvajanje engleskih/američkih na mestima na kojima je sasvim moguće upotrebiti francuski ekvivalent). Te situacije nisu svesni samo lingvisti, nego i pojedina vojna lica, zbog čega francuski general u penziji i bivši direktor Ratne Škole (v. fn. br. 1), Vensen Deport (2011: 34) upozorava da: „Moramo prestati da smatramo kako je interoperabilnost sa američkim vojnim snagama, potrebna i apsolutno neophodna na svim nivoima i u svim oblastima”. Deportovo upozorenje sasvim je u skladu sa proučavanjima onih francuskih lingvista koji su se bavili ovim jezičkim problemom²⁴. Naime, reč je o tome da veoma često zamena francuskog ekvivalenta anglicizmom, odnosno amerikanizmom, osiromašuje francuski jezik. To osiromašenje nastaje iz nekoliko razloga, a najvažniji među njima su oni koji sugerišu da se neretko gubi razlika u nijansama u značenju reči, što eksplicitno osiromašuje jezik, ali i to što se francuske reči i izrazi potiskuju i zamenjuju engleskim rečima. Zbog ovakve situacije, koja je praćena i situacijom u kojoj se u francuskom jeziku ne objašnjavaju preuzete engleske reči, niti se prevode, nego se

²² Međutim većina vojnih lica ne poznaju dovoljno njihovo značenje.

²³ Primećujemo da Francuzi upotrebljavuju za GTIA čas engleske (*battle group*), čas američke nazive (*task force*); v. fn. br. 4.

²⁴ V. npr.: (Bogard 2008: 142-143).

podrazumeva poznavanje njihovog značenja, francuski jezik neosporno i nepovratno gubi. Ovde možemo navesti vojne reči *compound*, *impact*, *manning* ili *rehearsal* koji su doveli i do apsolutnih varvarizama „impacter” ili „compoundisation”. U ovom kontekstu, pojedini lingvisti više ne oklevaju da govore o anglofonskom „jezičkom zagađenju”²⁵.

4. Englesko-američki jezik koji prenosi specifičnu vojnu kulturu

Upotreba jednog stranog jezika nikada nije trivijalna stvar, ali može preći u nešto što nije poželjno, naročito kada je reč o fenomenima tipa *franglais*. Zbog toga uvek treba imati na umu da jezik nije samo sredstvo za komunikaciju, koje se može menjati po sopstvenom nađenju. Pored toga što je sredstvo komunikacije i što se njime iskazuju osećanja, ideje, misli, itd., jezikom se iskazuju i pojedini koncepti specifični za poimanje sveta jednog naroda i jedne kulture. Naime, u ovom posebnom slučaju reč je o tome da se na osnovu pojedinih izraza, jezičkih konstrukcija, poslovice i sl. mentalitet naroda iskazuje kroz njegov jezik. Zbog toga se smatra da postoji veoma uska veza između jezika i načina mišljenja njegovih izvornih govornika. Stoga se preko francuskog jezika ispoljava identitet francuskog naroda, njegov suverenitet i njegova kultura. S druge strane, preteranom upotrebom engleskih reči i izraza u francuskom jeziku, prenosi se na francuske govornike jedan mentalitet i jedna kultura, koji ipak nisu njihovi (ne može se redovno upotrebljavati neki jezik a da govornik dotičnog jezika ne bude pod uticajem njegovog duha i njegove kulture), dok se istovremeno njihova kultura potiskuje zbog novonastale zamene. Dakle, uvek bi trebalo imati u vidu da se jedan jezik ne može zameniti drugim jezikom, a da se pri tome ne nanese određena šteta jeziku koji se potiskuje.

Dakle, sasvim je prirodno da su francuski i američki vojni identiteti, vojne kulture, taktike i strategije duboko različiti, kako što su i duh engleskog i duh francuskog jezika različiti. Što se englesko-američkog jezika tiče, on je nosilac jedne određene vizije, odnosno određenog poimanja sveta, nosilac jednog specifičnog duha naroda i jedne strateške tradicije, koja je osnovana na „centralnoj paradigmi uništenja” kao i na „tehnologizmu” i na vrlo kapitalističkom načinu vođenju rata²⁶. S druge strane, kako smo to već napomenuli, francuski jezik nosi i pokazuje odlike francuskog naroda, te je potrebno raditi na suzbijanju problema na koji ponovo ukazuje Deport (*op.cit.*). Naime, on upozorava da je sve više „(...) naša sopstvena strateška i vojna misao, razvoj naših sopstvenih vojski naveliko pod uticajem

²⁵ V. npr.: (Kaplan 2014), (Laroš-Kler 2004), (Turnie 1998), (Viler 2009).

²⁶ V. (Deport, *Ibid.*, 15).

Sjedinjenih Američkih Država koje dominiraju u 'borbi normi': doktrinalnih, tehnoloških, strukturalnih (...)”²⁷.

Deport veoma precizno objašnjava da širenje fenomena *franglais* i prodor englesko-američkog jezika u francuski jezik, logično doprinosi i širenju američkih vojnih metoda i koncepata. S tim je u vezi i činjenica da danas, francuska vojna lica ulažu velike napore kako bi približila svoju taktičku doktrinu i stratešku misao onim u Sjedinjenim Američkim Državama. A poznata je i namera Sjedinjenih Američkih Država da nametnu svoje koncepte, doktrine i procedure u NATO-u. S toga, lakše je razumeti granice i opasnosti koje predstavlja jedna prevelika akulturacija francuskih vojnih lica prema vojnoj misli Amerikanaca.

5. Zavidnost ali i fascinacija prema američkom vojnom modelu

Postoji, bez ikakvih sumnji, jedna određena fascinacija za američku vojnu supersilu kod francuskih vojnih lica. Taj osjećaj zavidnosti zbog dominantnog američkog vojnog modela, dolazi pre svega zbog američkih kolosalnih tehnoloških i ljudskih sredstava, koja se ne mogu odmeravati s francuskim. Francuski akademik i pisac Žan Ditur (1997: 88) je tako ukazao na to da „(...) u Francuskoj postoji određena vrsta saglasnosti ili pripajanja američkoj lingvističkoj i kulturnoj dominaciji.” Zbog takve situacije, koja je i neka vrsta mode, bilo kakav prigovor na sveprisutnost engleskog jezika, kao i pokušaj pružanja otpora lingvističkoj supersili engleskog jezika, može biti interpretirano kao zastarelo i šovinističko, *out* pa čak (ne daj Bože u francukom slučaju) kao amerikanofobija. Ipak, kako nam to pokazuju neki primeri, postoje, ili su bar postojali pojedinci, i to na najvišem nivou, koji nisu imali dilemu kada je u pitanju zaštita francuskog jezika od upliva engleskih izraza. Tako je na primer general Šarl de Gol naredio da se na francuskom predsedničkom avionu „No smoking” zameni sa „Ne pas fumer” (zabranjeno pušenje). De Golov postupak svedoči i o njegovoj svesnosti o tome koliko je važna zaštita jezika čak i na onim nestima na kojima to deluje banalno. Naravno, de Golov gest koji smo naveli nije bio i jedini njegov postupak u nastojanju da odbrani maternji jezik od engleskog jezika. Kao predsednik Francuske od 1959. do 1969, on je, uvidevši ozbiljnost situacije, nastojao i na nivou institucija da zaštiti francuski jezik, što svedoči o tome koliko je problem dominacije engleskog jezika bio velik već posle Drugog svetskog rata. Naime, taj isti de Gol, koji je u poslednjem trenutku na kraju Drugog svetskog rata sprečio da Francuska postane američki protektorat u kojem je dakle

²⁷ V. (Deport, *Ibid.*, 20).

administrirani jezik trebalo da bude engleski²⁸ i osnovao 1965. godine „Vrhovni odbor za očuvanje i razvoj francuskog jezika”, smatrao je širenje englesko-američkog jezika za jedan od američkih Trojanskih konja, kojim se američka supersila služi u želji za dominacijom i izražavanjem svojih strateških vizija.

U borbi zasnovanoj na percepcijama i simbolima, jezik nije najmanji ulog. To je pitanje vezano za suverenitet, simboliku, politiku i geopolitiku. Naime, ukoliko postoji želja da se Francuska zadrži na tzv. međunarodnoj sceni, neophodno je da se najpre francuski jezik pravilno neguje na domaćem tlu, odnosno u zemljama u kojima je francuski jezik maternji jezik državljana (pored Francuske, tu su i deo Belgije, deo Kanade itd.). Zaštita i širenje frankofonije predstavlja veoma značajno sredstvo za obezbeđivanje uticaja Francuske države na svetskoj vojnopolitičkoj, kulturnoj, naučnoj i privrednoj sceni. Stroga zaštita i insistiranje na francuskim rečima, izrazima i terminima predstavlja jedan od glavnih elemenata francuske tzv. „meke moći” (*soft power*) odnosno pasivne borbe za Francusku i njen uticaj²⁹. Zbog toga je ključno da se u javnim govorima, ali i natpisima, zvaničnim dokumentima i sl. izbegnu anglicizmi, koji potiskuju francuske izraze. To je naročito važno napomenuti danas, kada se već može govoriti o jednom opštem nemaru za maternji jezik među francuskom populacijom, na koji je ukazao i Žan Ditur (*op.cit.*, st. 33), govoreći o „kolektivnom napuštanju” francuskog jezika³⁰.

6. Važnost aktivne odbrane francuskog jezika zarad promocije francuskog vojnog identiteta

Jezik zapravo predstavlja važno oružje, budući da je on moćno sredstvo uticaja i kulturne hegemonije. Lingvistika i semantika su postale oblasti u kojima se vodi pravi rat reči i značenja, koji je potrebno dobiti. Zbog toga može se reći da borba za jezik prevazilazi sam jezik. Upotreba reči „borba” nije preterana budući da ju je upotrebio i sam predsednik Žak Širak u jednoj prilici: „Francuska (...) se odavno bori ne bi li pojačala prisutnost francuskog

²⁸ Sjedinjene Američke Države su imale nameru da Francuskoj nametnu status protektorata koji bi nadgledao jedan *Allied Military Government of Occupied Territories* (AMGOT) u kojem bi svaki suverenitet bio ukinut.

²⁹ Džozef Naj (2004: 8) meku moć definiše kao sposobnost uveravanja drugih da žele što vi želite. Država može postići rezultate koje želi u svetskoj politici zato što je druge države žele slediti, diviti se njenim vrednostima, oponašati njen primer, težiti njenoj razini napretka i otvorenosti.

³⁰ S tim u vezim, u svojoj knjizi „Kraj lingvistike?”, Dubravko Škiljan (1991: 153), pokušava definisati veze između kulture i jezika ne ostavljajući tom prilikom nikakvu sumnju u karakter isprepletanosti i nerazdvoljivosti njihovih uloga. „Svaka kultura mora posjedovati jezik i svaki jezik mora imati "iza" sebe i "u" sebi kulturu, ali ne mora svaka kultura imati *svoj*, samo sebi svojstven, jezik, niti svaki jezik mora imati *svoju* kulturu”. To nam daje jasnu naznaku o ukorenjenosti anglicizama u kulturi svakog pojedinca i potencijalne opasnosti njihove prisutnosti koja nije samo hir.

jezika; (...) unutar Evropske unije, unutar Ujedinjenih Nacija, mi se borimo za naš jezik. To je naš nacionalni interes (...)”³¹ Postavlja se onda pitanje zašto se Francuzi ne bi takođe borili za francuski jezik u NATO-u³²? U toj borbi, u tom nastojanju Francuza da se francuski jezik oživi u NATO-u, logično je da francuska vojna lica imaju ključnu ulogu. Naime, kao što je to jasno označeno u francuskom kodeksu vojne etike, svako vojno lice je svojevrsan ambasador francuske vojske, i još u većoj meri svaki oficir, i kao takav zadužen (bez naravno ikakve preterane upotrebe purizama) da promoviše francuski jezik, pa samim tim i francusku vojnu jedinstvenost, kako na teritoriji Francuske tako i prilikom misija u inostranstvu. S druge strane, pitanje je, da li se glasovita veza koju održavaju vojska i nacija³³, a kojom se Francuska toliko ponosi (iako je u poslednje vreme postepeno oslabila), narušava kada pripadnici vojnih snaga jezički počnu da se udaljavaju od ostalih građana, služeći se anglicizmima/*franglais* odnosno jezikom koji je sve više i više hermetičan i žargonizovan? Svako francusko vojno lice ima važnu ulogu u očuvanju francuskog jezika naročito na međunarodnoj sceni, zbog čega je neophodno da svaki pojedinac preuzme odgovornost za pravilnu upotrebu i odbranu jezika svoje države. Pored toga, u sklopu frankofonije, deluje nam protivrečno da Francuzi budu najpasivniji u odbrani svog jezika, kojeg dele s milionima drugih govornika, a kojeg su inače u velikoj meri nametnuli tokom kolonizacije.

7. Zaključak

Zbog neophodnosti očuvanja i negovanja francuskog jezika, na koju smo nastojali da ukažemo tokom ovog istraživanja, smatramo da je kao prvu i najvažniju meru potrebno očuvati francuske reči na svim onim mestima na kojima je to moguće. Odnosno, potrebno je sugerisati razumnu upotrebu engleskog i izbegavati naviku da se francuski izrazi i termini zamenjuju njihovim anglosaksonskim ekvivalentima. U tom nastojanju naročitu ulogu ima vojna literatura, koja prilikom upotrebe anglosaksonskih termina i formulacija skoro nikada ne nudi adekvatan prevod što bi ipak predstavljalo prvi korak u odbrani francuskog vojnog jezika. S druge strane, važnu ulogu imaju i sama vojna lica koja se nalaze na odgovornim i komandnim pozicijama i koja bi trebalo sistematski da usvoje „ofanzivnu odbranu jezika” kako bi rekao Klod Ažež (*op.cit.*, st. 25). To je naročito važno promovisati javno, jer

³¹ Izjava za štampu predsednika Žaka Širaka u Briselu, posle zasedanja Evropskog saveta, 24. marta 2006. Nastavio je govoreći da „zasnivanje sveta sutrašnjice na samo jednom jeziku i jednoj kulturi (...) značilo bi ozbiljno nazadovanje”.

³² Engleski i francuski su dva zvanična jezika u toj organizaciji. Međutim, kao što smo to već nagovestili u ovom radu, upotreba engleskog uveliko dominira.

³³ *Lien armée-nation*.

francuska vojna lica, generalno, podležu u velikoj meri, pa ponekad i s ushićenjem anglicizmima i fenomenu *franglais*, upravo jer su fascinirana američkom vojnom silom ali i svesna svoje vojne, doktrinalne i strateške potčinjenosti. Zbog toga je veoma važno da svako vojno lice, i pre svega oficiri, aktivno učestvuju u odbrani francuskog jezika unutar francuske vojske i francuskog društva. Kao vid sistematske odbrane francuskog jezika potrebno je dakle da vojnik ali i običan građanin na svim mestima na kojima je to moguće koristi francuske termine, reči i izraze jer kao što je opisao francuski esejista i pesnik Fransis Ponž (1965: 88) „najbolji način da se služi Republici je ponovo dati jačinu i stabilnost jeziku.”

Literatura

- Ažež (2006): Hagège, C., *Combat pour le français. Au nom de la diversité des langues et des cultures* (Borba za francuski jezik. U ime jezičkih i kulturnih raznolikosti), Odile Jacob, Paris.
- Bogard (2008): Boogards, P., *On ne parle pas franglais-La langue française face à l'anglais* (Ne govori se franglais-francuski jezik naspram engleskom), De Boeck Supérieur, Paris.
- Deport (2011): Desportes, V., *Le piège américain. Pourquoi les États-Unis peuvent perdre les guerres d'aujourd'hui* (Američka zamka. Zbog čega Sjedinjene Američke Države mogu izgubiti rat današnjice), Economica, Paris.
- Ditur (1997): Dutourd, J., *Scandale de la vertu* (Skandal čestitosti), Éditions du Fallois, Paris.
- Filipović, R. (1990), *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo–razvoj–značenje*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Kaplan (2014): Kaplan, F., “Linguistic Capitalism and Algorithmic Mediation Representations”, *Representations* 127, 57-63, University of California Press, Berkeley.
- Laroš-Kler (2004): Laroche-Claire, Y., *Évitez le franglais, parlez français !* (Izbegavajte franglais, govorite francuski!) Albin Michel, Paris.
- Naj (2004): Nye, J., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs, New York.
- Ponž (1965): Ponge, F., *Pour un Malherbe* (Za jednog Malerba), Gallimard, Paris.
- Prčić, T. (2005), *Du you speak anglosrpski?*, Zmaj, Novi Sad.
- Prčić, T. (2011), *Engleski u srpskom*, Zmaj, Novi Sad.
- Škiljan, D. (1991), *Kraj lingvistike?*, Sol, Zagreb
- Turnie (1998): Tournier, J., *Les mots anglais du français* (Engleske reči francuskog jezika), Belin, Paris.
- Viler (2009): Villers M.-É. de, *Le Multidictionnaire de la langue française* (Multirečnik francuskog jezika), Québec Amérique, Montréal.

Summary

The use and place of *franglais* in the French military terminology

In the present work, the author analyses the use of *franglais* or *Frenglish* in the French military linguistic register, which is becoming more and more present. He notes that this linguistic situation is particularly easy to spot within officers, who very often use anglicisms. English is frequently used even in those places where it would be better to use existing French terms. Linguists whose fields of research focus on military terminology, view the presence of anglicisms mainly as a negative phenomenon. It impoverishes military language and results in the neglect of the French military terms. Therefore, some linguists do not hesitate to talk about English “linguistic pollution”.

Key words: *franglais*, *Frenglish*, *military terminology*, *military culture*, *military identity*